

חולין ז-ג

עניין: אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה

רמב"ן וירא בראשית יח, יט
והנכון¹¹⁴ בעיני שהיא ידיעה בו ממש - ירמוז,
כי ידיעת השם שהיא השגחתו בעולם השפל, היא
לשמור הכללים¹¹⁵ וגם בני האדם¹¹⁶ מונחים בו¹¹⁷
למקרים¹¹⁸ עד בא עת פקודתם¹¹⁹ אבל בחסידי
ישום אליו לבו לדעת אותו בפרט, להיות שמירתו
דבקה בו תמיד, לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו
כלל כטעם "לא יגרע מצדיק עיניו" (איוב לו ז). ובאו
מזה פסוקים רבים, כדכתיב (תהלים לג יח) "הגה עין
ה' אל יראיו", וזולת זה:

שומר אמונים (הקדמון) וכוח שני אות פא

קודם כל דבר צריך אתה לדעת כי אין שום פעולה קטנה או גדולה
שתהיה במקרה, בלתי השגחה אלהית, אלא הכל הווה ונפעל בסוד
השגחת האין סוף והשפעתו המתפשטת מלמעלה עד סוף כל המדרגות
והנמצאים, כי זולתו אין שום פעולה והשפעה לשום נמצא, דהוא הוא
המהווה הכל ומחיה הכל, ואין דבר חוץ ממנו ולא שום נמצא זולת מכחו
בכוונה וברצון, ולא במקרה ובחיוב, כי הוא הוא הפועל ומאיר תוך
הספירות, ותוך המרכבות, ותוך המלאכים, ותוך הגלגלים והיסודות, וכל
צאצאי הארץ עד הנקודה האחרונה שבתהומות, בכלם נדבקת הארתו
והשגחתו. וזהו שאמרו בתיקונים¹⁰⁸, ועלת על כלא, נהיר בעשר ספירן
ההשגחה השנית היא השגחת המין האנושי אשר כל אחד מהם מושגח
מהשי"ת בתכלית הפרטיות, וכמ"ש¹¹⁸ אני ה' חוקר לב בוחן כליות לתת
לאיש כדרכיו, וכתיב¹¹⁹ כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה, ודוד
המלך ע"ה אמר¹²⁰ אתה ידעת שבתי וקומי. ורז"ל בפרק קמא דחולין¹²¹
אמרו, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה.
ובסוף פ"ג דערכין¹²² אמרו, דאפילו אם יצטער בהוצאת שתי דינרים מן
הכיס, ויצטרך להחזיר האחד לכיס, אינו במקרה אלא בגזירת השי"ת.

קהלת יעקב לבעל מלא הרועים

ערך השגחה

וצני אדם יש גם כן השגחה פרטיות
על כל אחד ואחד, והשגחה פרטיות
מתחלקת לשני דרכים, אחד להשגיח
במעשיו וזהו בכל אדם מישראל או
באומות, כענין שכתוב (תהלים ל"ג ט"ו) היוצר
יחד לבם המזין אל כל מעשיהם, ויש
השגחה ב' להגין עליו מן המקרים וזהו
רק לנדיקים, אבל שאר בני אדם עוזבים
אל המקרים, עד כאן דברי הרמב"ן
בפרשת וירא (ר"ה כי ידעתי), וכן כתב הצמח

חובות הלבבות שער הבטחון פ"ג

והחמשית, שאין ביד אחד היצורים כח להועיל לעצמו ולהרע לעצמו
ולא לחבירו, אלא ברשות הבורא יתברך. שהעבד, אם יש לו יותר מאדון
אחד ויש כח ביד כל אחד מהם להועיל לו, לא יתכן שישים בטחונו
באחד מהם, כיון שהוא מקוה לטובה מכל אחד מהם. ואם היה אחד מהם
מסוגל יותר לכך מן השאר, יהיה הבטחון שיבטח בו. כשיעור הזה, אע"פ
שבוטח בשאר. ואם לא יכול להועילו ולהזיקו רק אחד מהם בלבד, הרי
בעל כרחו יבטח בו בלבד, כיון שלא יצפה לתועלת אלא ממנו. וכן אם
ירגיש האדם ששום אחד מן הנבראים לא יועיל לו ולא יזיק לו אלא
ברשות הבורא ית"ש, יפרוש לבו מיראתם ותקותם וישים בטחונו בבורא
ית"ש בלבד, כמו שנאמר, אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה

גם על פרטי מינו, וגם יש לעיין מה
שאמר בהשגחה על הפרט אינו רק
בנדיקים, ממה שאמרו רז"ל בפרק קמא
דחולין^(ז) אין נוקף אצבעו מלמטה אלא
אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר
אקנירי ואמריעי כמאן כרצ יוסי, ויש
לומר דעל ידי תפלה הקדוש צרוך הוא
משגיח על כל בשר, כמו שאמר כי אתה
שומע תפלת כל פה, וכמו שאמר (תהלים
ס"ה ג) שומע תפלה עדיך כל בשר יצואו,

אזיל ואתי, ויש לומר דעל ידי זכות גדול
הזכות גורם להשגיח אף על מי שאינו
נדיק, וכמו שאמר שם בגמרא הזכות